

INOVAČNÝ POTENCIÁL SPOJENECTVA SAMOSPRÁV A MSP PRI RIEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNYCH PROBLÉMOV

INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ALLIANCE OF GOVERNMENTS AND SMEs IN SOLVING ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Róbert Kati¹, Gabriela Kati²

¹Trenčiansky energetický environmentálny klaster TEEK, Opatovská 23, 911 01 Trenčín, +421903202966,
rkati@teek.one

²ECOWA, a.s., Včelárska 1, 971 01 Prievidza, +421903198516, gkati@ecowa.sk

Abstrakt

Dňa 1. mája 2022 uplynulo 18 rokov od vstupu Slovenska do EÚ. Na prahu takejto dospelosti sme však nezaznamenali nijaké oslňujúce verejné oslavy. Čas plynie rýchlo a naši občania bez toho, aby si to vôbec uvedomili, si na svoju európsku identitu už úplne zvykli. Z pohľadu miestnych samospráv, mikro, malých a stredných podnikov (MSP) riešenia regionálnych environmentálnych problémov čistenia odpadových vôd u aglomerácií do 2000 ekvivalentných obyvateľov (EO) žiadna vláda Slovenskej republiky dostatočne neriešila.

Abstract

On May 1, 2022, 18 years have passed since Slovakia joined the EU. However, on the threshold of such maturity, we did not notice any dazzling public celebrations. Time passes quickly and our citizens, without even realizing it, have become completely accustomed to their European identity. From the point of view of local governments, micro, small and medium-sized enterprises (SMEs), no government of the Slovak Republic has sufficiently addressed the solution of regional environmental problems of wastewater treatment in agglomerations of up to 2000 equivalent inhabitants (EO).

Kľúčové slová

Čistenie odpadových vôd, aglomerácie, eurofondy, klastre

Keywords:

Wastewater treatment, agglomeration, eurofunds, clusters

GENIÁLNA SPRÁVA A REÁLNY VÝVOJ

Podľa záverov bruselského samitu lídrov krajín EÚ v júli 2021 Slovensko v nasledujúcich rokoch z Európskej únie (EÚ) malo dostať 34,1 miliardy eur a spolu so zvýhodnenou pôžičkou z fondu obnovy mať k dispozícii viac ako 40 miliárd eur. *"To nie je dobrá, ale geniálna správa pre Slovensko"* povedal po prilete zo samitu bývalý premiér, Igor Matovič. [1]

Z obdobia 2014 až 2020 Slovensku zostalo nevyčerpaných až 60 % zdrojov z EÚ, uviedol vtedajší podpredseda vlády a minister financií SR Eduard Heger dňa 7.12.2020 v Bratislave na medzinárodnom kongresu ITAPA 2020. [2]

Dňa 15.12.2020 Matovič a Heger ukázali predbežnú dohodu, podľa ktorej z plánu obnovy by sme mali mať k dispozícii 6 miliárd, potrebujeme dočerpať 9 miliárd starých eurofondov a 13 miliárd sú nové eurofondy. [3]

K 31. augustu 2021 z celkovej alokácie v rámci všetkých programov EŠIF na programové obdobie 2014 – 2020 bolo vyčerpaných 7,45 mld. eur, čo bolo stále iba 44,68 %. [4]

Podľa dokumentu MIRRI aktuálna alokácia EÚ zdrojov programového obdobia 2014 – 2020 je vo výške 16,65 mld. EUR. SR ku dňu 30.04.2022 dosiahla za všetky fondy pre programové obdobie 2014 – 2020 čerpanie na národnej úrovni 8,58 mld. EUR, čo predstavuje 51,55 % z celkovej alokácie EÚ zdrojov. [5]

Pravidlá EÚ dovoľujú eurofondy z rokov 2014 až 2020 dočerpať do roku 2023 a Slovensko bude opäť dočerpávať miliardy z eurofondov na poslednú chvíľu. Počas najbližšieho jeden a pol roka by sa v krajine malo minúť zhruba 8 miliárd eur. Časť peňazí pomôže vyrovnáť sa aj s dôsledkami vojny na Ukrajine. Slovensko má k dispozícii necelých 16,5 miliardy eur a v nasledujúcom období bude mať k dispozícii zhruba 13 miliárd eur. [6]

Covidové roky 2020-2021 nepriali naštartovaniu slovenskej ekonomiky na trajektóriu, aby náš štátny rozpočet už onedlho, keď sa SR stane čistým prispievateľom EÚ zvládol doteraz trestuhodne neuskutočnené verejné investície už aj bez štedrých EŠIF.

Nezodpovedanou otázkou zostáva, že po skončení a výsledkoch uplynulých plánovacích období 2007 – 2013 a 2014 – 2020, vrátane aktuálneho stavu prípravy a čerpania disponibilných prostriedkov obdobia 2021 – 2028 je to veľa, alebo málo? Pozrieme sa na to z pohľadu samospráv a MSP pri potrebe riešenia regionálnych environmentálnych problémov čistenia odpadových vôd, konkrétne aglomerácií do 2000 ekvivalentných obyvateľov (ďalej EO)..

STAV PO VSTUPE DO EÚ

Členským štátom Európskej únie upravuje spôsob zberu, čistenia, vypúšťania mestských odpadových vôd a vôd určitých priemyselných odvetví ako i nakladanie s kalom vzniknutým v priebehu čistenia komunálnych odpadových vôd smernica Rady 91/271/EHS (ďalej Smernica), prijatá dňa 21.mája 1991. [7]

Pred vstupom Únia Slovensku určila sedem prechodných období pre zavedenia finančne najnáročnejších smerníc v oblasti životného prostredia. V Prístupovej zmluve Slovenskej republiky k EÚ zo dňa 16.4.2003 [8] boli dohodnuté prechodné obdobia pre implementáciu vybraných ekologických požiadaviek Smernice nasledovne:

Veľkostná kategória aglomerácie	Termín zosúladenia	Stav k 31.05.2022
nad 10 001 EO	31.december 2010	<i>nesplnené</i>
2 001 - 10 000 EO	31.december 2015	<i>nesplnené</i>
pod 2 000 EO	priebežne	<i>nesplnené</i>
- pokiaľ majú stokovú sieť	najneskôr do 31. 12. 2015	<i>nesplnené</i>

Zdá sa, že každá doterajšia vláda SR prostredníctvom MŽP SR dlhodobo dbá na to, aby oficiálne plánovacie, alebo hodnotiace dokumenty SR [9, 10, 11, 13] boli v rozpore s európskymi princípmi zeleného obstarávania a úplne nič nehovoriacimi kompilátmi o skutočnom environmentálnom stave, problémoch a potrebách absolútnej väčšiny dotknutých regiónov. Autori tohto príspevku si preto dovoľili podľa rozprávky H. Ch. Andersena: Cisárovo nové šaty a po vzore výroku „Kráľ je nahý“ vysloviť vyššie uvedené hodnotenia plnenia dotknutých termínov. Je to zarážajúci fakt, lebo ustanovenia Smernice pre splnenie záväzkov SR voči EU boli do národnej legislatívy SR v znení neskorších predpisov transponované včas:

- zákonom č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch a znení neskorších predpisov (vodný zákon),
- nariadením vlády SR č. 296/2005 Z.z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kvalitu a kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd,
- zákonom č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach.

Napriek tejto skutočnosti, ani za uplynulé skoro dve dekády SR voči EU svoje prijaté záväzky nesplnila a nevyužila ani na ten účel pridelené miliardy eur z EŠIF. Žiaľ, nič tomu nenasvedčuje, že by vláda SR toto dlhodobé systémové zlyhanie aj v súčasnosti chcela rýchlejšie naprávať. Dôkazom toho sú alarmujúci stav ospravedlňujúce, podľa požiadaviek článku 16 Smernice však pravidelne neskoro vypracovávané periodické reporty MŽP SR pod názvom *Situačná správa o zneškodňovaní komunálnych odpadových vôd a čistiarenských kalov v Slovenskej republike* [9, 10, 11, 13]. Je zarážajúce, že aj vypracovanie správy, ktorá už vlani mala aktuálne monitorovať rok 2020 je Výskumným ústavom vodného hospodárstva (ďalej VÚVH) znova naplánovaná až na 2. polrok 2022. Preto o premárnených príležitostiach a nepriamo aj o nutných ale neuskutočnených nevykonaných krokoch v roku 2021 a 2022 sa verejnosť zrejme dozvie možno až v roku 2025...

S cieľom zabezpečiť vyššiu úroveň ochrany vodných ekosystémov zaviedla Smernica inštitút citlivých oblastí. Na území každej citlivej oblasti je potrebné uplatňovať prísnejšie kritéria pre úroveň odkanalizovania a čistenia odpadových vôd, ako je to v prípade ostatných území. Nariadením vlády SR č. 249/2003 Z.z., ktorým sa ustanovujú citlivé oblasti a zraniteľné oblasti, bolo celé územie Slovenska vyhlásené za citlivú oblasť.

Na rozdiel od presne definovaného sídelného útvaru (obec, mesto, mestská časť) je aglomerácia oblasť, v ktorej je osídlenie alebo hospodárska činnosť natoľko koncentrovaná, že je opodstatnené odvádzať z nich mestské/komunálne odpadové vody do mestskej/komunálnej čistiarny odpadových vôd alebo na miesto ich konečného spracovania a vypúšťania. Aglomerácia môže byť zložená z viacerých obcí (napríklad spoločné odkanalizovanie obcí trnavského regiónu), alebo jeden sídelný útvar môže predstavovať dve a viac aglomerácií (napríklad aglomerácia pravobrežného a ľavobrežného Trenčína).

V zmysle vyššie uvedeného systematického nedodržiavania lehôt na predkladanie monitorovacích správ žiaľ, aj v polovici roku 2022 musíme vychádzať zo starých údajov, spracovaných VÚVH k termínu 31.12.2019. V tejto veci napriek rekordným verejným investíciám na Slovensku, smerovaným do oblasti čistenia odpadových vôd od roku 2020 môžeme tušiť, že v danej správe prezentované celkové údaje sú aj dnes pomerne aktuálne - čo vôbec nie je radostné zistenie.

SÍDELNO - SPRÁVNA ŠTRUKTÚRA SLOVENSKA

Autori príspevku podľa poslednej aktualizácia údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky (ďalej ŠÚSR) k 31.03.2022 [14] predkladajú vlastné spracovanie porovnávacej tabuľky vybraných veľkostných skupín:

Porovnanie vývoja vybraných veľkostných skupín		2019		2021	
		Počet obcí	Stav trvale bývajúceho obyvateľstva k 31.12.	Počet obcí	Stav trvale bývajúceho obyvateľstva k 31.12.
Slovenská republika	1 999 obyvateľov alebo menej	2 450	1 637 738	2 452	1 644 433
	2 000 a viac obyvateľov	440	3 820 135	438	3 790 279

Tabuľka porovnania ostatného vývoja vybraných veľkostných skupín

Zdroj: ŠÚSR

Z daného prehľadu vyplýva, že až 30,26 % ľudí - čo nie je nepodstatná časť obyvateľstva SR, žije vo vidieckych sídlach. Práve tieto oblasti často predstavuje tú hranicu, kedy centralizovaný systém odkanalizovania je už veľmi náročným riešením. Autori zároveň uvádzajú, že pre zjednodušenie problematiky počty obyvateľov od stavu EO daného územia zámerne nerozlišujú.

Podľa ostatných, VÚVH vo februári 2022 spracovaných a MŽP SR zverejnených, oficiálnych údajov až 42,41 % obyvateľov z aglomerácii pod 2000 EO k 31.12.2019 nebolo pripojených na stokovú sieť, resp. na stokovú sieť a ČOV.

Je prekvapujúce, že v bode 7.1 *Rozvoj verejných kanalizácií do roku 2027, časti I. Prioritná realizácia kanalizačných stavieb* strategického dokumentu MŽP [9] prezentovaný cieľ „podporovania a vytvárania podmienok na realizáciu odvádzania a čistenia odpadových vôd z malých a rozptýlených zdrojov znečistenia s využitím prírody blízkyh riešení (vegetačných ČOV)“ je tento, v podmienkach moderných technologických riešení 21. storočia už dávno prekonaný systém niektorými spracovateľmi *Plánu rozvoja* [9] za MŽP SR aj opakovane nachádza svoje nezaslúžené miesto.

Mimoriadne znepokujúcim je aj nasledujúca časť *II. Priebežná realizácia kanalizačných stavieb*. Tá sa odvoláva na *schválené koncepčné materiály - „Financovanie rozvoja verejných vodovodov (s dôrazom pre obce do 2 000 obyvateľov) a verejných kanalizácií (s dôrazom pre obce do 2 000 ekvivalentných obyvateľov) v Slovenskej republike pre roky 2020 – 2030“ a „Stratégia environmentálnej politiky do roku 2030“, ktoré predstavujú celkovú čiastku 1 285,00 mil. € a po redukcii na obdobie do roku 2027 celkovú čiastku 932,77 mil. €.*

Ak tomu dobre rozumieme: Doteraz nesplnené záväzky SR voči EU u aglomerácii pod 2 000 EO, kde sa nie len *de facto*, ale aj *de iure* už od roku 2003 malo byť zabezpečované čistenie odpadových vôd *priebežne* a pokiaľ majú stokovú sieť, tak *najneskôr do 31. 12. 2015*, podľa týchto „schválených koncepčných materiálov“ v *Pláne rozvoja* [9] úradníci MŽP z roku 2015 svojvoľne presunuli až do roku 2030. Že bezmála sedemstotisíc obyvateľov v dvoch tisíckach obcí dotknutých regiónov sa zrejme márne teší - napríklad aj na čistejšie spodné vody za očakávané miliardové dotácie z rokov 2014 až 2020, ktoré musíme z EŠIF do roku 2023 dočerpať [6], je asi len nepodstatné intermezzo, nijako nerušiacie rozbehnutú vládnú mašinériu, riešiacu len samú seba...

MOŽNOSTI SPOJENECTVÁ REGIONÁLNYCH SAMOSPRÁV A MSP

Podľa Odporúčania Komisie 2003/361/ES, prijatého dňa 20.mája 2003 kategóriu MSP tvoria podniky, ktoré zamestnávajú menej ako 250 osôb a ktorých ročný obrat nepresahuje 50 miliónov eur a/alebo celková ročná bilančná suma neprevyšuje 43 miliónov eur.“ [15, 16, 17]

Pre očakávané vyriešenie environmentálnych problémov aglomerácií do 2000 EO v ostatných rokoch vznikol inovatívny nápad skupiny MSP, pôsobiacej od roku 2012 pod gesciou Národného energetického klastra NEK. Základom je najmä v ostatných piatich rokoch naprieč celým Slovenskom naštartovaný proces aktivizácie predstaviteľov podobne zmysľajúcich lokálnych firiem z kategórie MSP. Tieto dnes už zväčša ako zakladajúci členovia záujmových združení právnických osôb samostatne pôsobia vo viacerých regionálnych inovačných priemyselných a environmentálnych klastroch.

Lídrom inovatívneho prístupu u novo vznikajúceho riešenia - Platformy regionálnych environmentálnych služieb (ďalej P-RES, alebo aj Platforma RES) najmä s využitím know-how predstaviteľov zakladajúceho člena ECOWA, a.s. [18, 19, 20, 21, 22, 23] je Trenčiansky energetický environmentálny klaster TEEK. Svojpomocné riešenie P-RES organicky zapadá do inej koncepcie - vzniku Regionálnych centier obehového hospodárstva (ďalej RCOH), ktoré v spolupráci s viacerými regionálnymi klastrami (napr. REPRIK, IPEEK, TEEK a iné) metodicky tvorí ale aj medzinárodne na európskej scéne prezentuje najmä Národná recyklačná agentúra NARA-SK. [24]

INOVATÍVNE RIEŠENIE

Doterajšie skúsenosti z mnohoročného neefektívneho využívania EŠIF, z príčin ústrednými orgánmi SR výlučne sebecky aplikovanej rezortnej politiky aj na príklade systémového zlyhania - (ne)riešenia regionálnych environmentálnych problémov čistenia odpadových vôd u aglomerácií do 2000 EO ukazuje, že prax vyžaduje úplne iný prístup. Ďalšie márne čakanie na neskoro a väčšinou aj úplne zle pripravené výzvy rôznych ministerstiev je najkratšia cesta do pekiel. Slovenské samosprávy v spojení s miestne aktívnymi, pre nich najdôležitejšími partnermi z radov MSP majú dostatok možností a invencie na primerané odstrihnutie sa od vyššie popísaného nefunkčného systému, ktorý ich iba zbytočne pripravuje o zdroje, iniciatívu a čas.

Platí to samozrejme aj v ekonomickej rovine, keď zodpovedný hospodár vie, kedy sa mu oplatí šetriť a kedy investovať, ak sa mu to vráti. Využitie množstva, pre tento účel zriadených rôznych bankových systémov a zapojenie finančných ústavov aj do partnerstva P-RES je oblasť, na ktorú sme úplne rezignovali. Zvykli sme si na milodary od sprostredkovateľov - práve úradujúcich lídrov politickej moci, ktorí si ale vždy vyžadujú našu vďačnosť. Nie je však nič drahšie, ako čakanie na peniaze, ktoré sú (vraj) zadarmo.

Tak ako RCOH nie je budova v areáli ale systém, aj P-RES je flexibilné organické združenie, riešiace vždy miestne environmentálne problémy [24] – napríklad aj problémy čistenia odpadových vôd aglomerácií do 2000 EO. Platforma RES je funkčná pri využívaní rôznych systémov fungovania a môže pôsobiť ako miestne združenie, či klaster, alebo ako podnikateľský subjekt založený podľa obchodného zákonníka, družstvo, resp. aj ako obecný podnik – vždy podľa potrieb konkrétnych účastníkov.

ZÁVER

Riešiteľský kolektív TEEK považuje tento úvodný príspevok za verejnú výzvu budúcim záujemcom na vstup do projektu prípravy Platformy RES. Výstupy tohto nového, celoslovenského inovatívneho systému, vrátane plánovaného predstavenia funkčného, vzorového riešenia čistenia odpadových vôd pre menšie komunálne centrá TEEK, aj v spolupráci so zapojenými ďalšími partnermi predstaví podrobnejšie na jesennej medzinárodnej konferencii ENERGOFUTURA 2022.

Referencie / References

1. I. Matovič: V nasledujúcich rokoch bude mať Slovensko z EÚ viac ako 40 mld. Eur (TASR), Bratislava, 21.07.2020, Zdroj: <https://www.vlada.gov.sk/i-matovic-v-nasledujucich-rokoch-bude-mat-slovensko-z-eu-viac-ako-40-mld-eur/>
2. TASR: Slovensko má z obdobia 2014 až 2020 nevyčerpaných 60 % zdrojov z EÚ! PLUS 7 DNÍ, 7.12.2020, Zdroj: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/zostala-nam-poriadne-tucna-obalka-eurofondov-radovo-sme-neminuli-miliardy-co-teraz-nimi>
3. Marianna Onuferová: Matovič a Heger ukázali predbežnú dohodu o rozdelení 6 miliárd z plánu obnovy, Denník N, 15. decembra 2020 Zdroj: <https://e.dennikn.sk/2189161/matovic-a-heger-ukazali-predbeznu-dohodu-o-rozdeleni-6-miliard-z-planu-obnovy/>
4. VLÁDA: Čerpanie všetkých eurofondových programov ku koncu augusta dosiahlo 7,45 mld. eur, teda necelých 45 % z celkovej alokácie (SITA), Bratislava, 22.09.2021 Zdroj: <https://www.partnerskadohoda.gov.sk/vlada-cerpanie-vsetkych-eurofondovych-programov-ku-koncu-augusta-dosiahlo-745-mld-eur-teda-necelych-45-z-celkovej-alokacie/>
5. MIRRI: Informácia o implementácii EŠIF k 30.04.2022 Zdroj: https://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/5813_implementacia-esif-k-30042022.pdf
6. Ekonomika: Slovensko bude opäť dočerpávať miliardy z eurofondov na poslednú chvíľu, RTVS, 9. 4. 2022 Zdroj: <https://spravy.rtvs.sk/2022/04/slovensko-bude-opat-docerpavat-miliardy-z-eurofondov-na-poslednu-chvilu/>
7. RADA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV: SMERNICA RADY z 21. mája 1991 o čistení komunálnych odpadových vôd (91/271/EHS), ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV, 30.5.1991 L 135/40, Zdroj: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0271&from=SK>
8. Chronológia prístupového procesu SR do EÚ Zdroj: <https://www.nrsr.sk/web/Print.aspx?Print=True&sid=eu%2Finfo%2Fchronologia>
9. Prehodnotenie zaradenia aglomerácií do veľkostných kategórií podľa smernice Rady 91/271/EHS - Alternatívne spôsoby čistenia odpadových vôd na Slovensku, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Bratislava, December 2019, Zdroj: http://www.vuvh.sk/download/RSV/Studia_korenove%20COV_Final_2020.pdf
10. Situačná správa o zneškodňovaní komunálnych odpadových vôd a čistiarenských kalov v Slovenskej republike za roky 2017 a 2018, Ministerstvo životného prostredia slovenskej republiky, Výskumný ústav vodného hospodárstva Bratislava, apríl 2020, Ministerstvo životného prostredia slovenskej republiky, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Bratislava, apríl 2020, Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/uploads/spravyek/1107.pdf>
11. Situačná správa o zneškodňovaní komunálnych odpadových vôd a čistiarenských kalov v Slovenskej republike za roky 2017 a 2018 – vrátane hodnotenia roku 2018, Bratislava, december 2020, Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/uploads/spravyek/1767.pdf>
12. Plán rozvoja verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027, Ministerstvo životného prostredia slovenskej republiky, Bratislava, apríl 2021, Zdroj: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KOARzD1Js5wJ:https://www.minzp.sk/voda/verejne-vodovody-verejne-kanalizacie/+&cd=5&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>
13. Situačná správa o zneškodňovaní komunálnych odpadových vôd a čistiarenských kalov v Slovenskej republike za roky 2019 a 2020, Ministerstvo životného prostredia slovenskej republiky, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Bratislava, február 2022, Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/uploads/spravyek/2627.pdf>

14. Štatistický úrad Slovenskej republiky: Veľkostné skupiny obcí - SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek, Posledná aktualizácia údajov: 31.03.2022, Zdroj: http://statdat.statistics.sk/cognosex/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID%28%22i0C852CAA5451437C92774DB33EC08675%22%29&ui.name=Ve%C4%BEkostn%C3%A9%20skupiny%20obc%C3%AD%20-%20SR%2C%20oblasti%2C%20kraje%2C%20okresy%2C%20mesto%2C%20vidiek%20%5Bom7023rr%5D&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosex%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html&run.outputLocale=sk#
15. Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie: Príručka pre používateľov k definícii MSP, Európska únia, Luxemburg, 2015, Zdroj: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/UYT6Rvra.pdf>
16. Malé a stredné podnikanie v číslach v roku 2020, Slovak Business Agency, Bratislava, 2021, Zdroj: <http://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Male-a-stredne-podnikanie-v-cislach-2020.pdf>
17. Správa o stave malého a stredného podnikania v SR v roku 2020, Slovak Business Agency, Bratislava, 2021, Zdroj: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2020_final.pdf
18. Róbert Kati, Aktuálna situácia a možný vývoj projektových riešení čistenia odpadových vôd SR po vstupe do EÚ - problémy aglomerácií do 2000 EO, RZ SKSI, Trnava, 14. novembra 2006, Zdroj: archív CEO ECOWA, a.s.
19. Róbert Kati, Prezentácia Water over Gold, ECOWA assortment, ECOWA, a.s. Bratislava, 2008, Zdroj: vlastná prezentácia sortimentu a riešení, archív CEO ECOWA, a.s.
20. Róbert Kati, Prezentácia ECOWA, a.s., Special project „WATER FOR IRAQ“, SARIO, Bratislava 2009, Zdroj: vlastná prezentácia súťažného riešenia, archív CEO ECOWA, a.s.
21. Róbert Kati, Príklady implementácie inovačných projektov pre zvyšovanie konkurencieschopnosti a trvalú udržateľnosť rozvoja MSP na Slovensku, ENERGOFUTURA 2017, Nitra, 29. – 30. marca 2017, Zdroj: archív CEO ECOWA, a.s.
22. Róbert Kati, Inovačné prístupy ako nástroj pre implementáciu konkurencieschopných projektov stavebných inžinierov na trhu, Zdroj: archív CEO ECOWA, a.s., Zborník prezentácií a vybraných informácií pre účastníkov regionálnych workshopov (G8-Kati-Inovačné prístupy a implementácie), Regionálna kancelária SKSI, Košice, 19. februára 2019 <http://www.nek.sk/?types=zborniky>
23. Gabriela Kati - Róbert Kati, Environmentálne inovácie a priemyselné investície - praktické skúsenosti reprezentanta MSP počas prebiehajúcej dekády, ENERGOFUTURA 2019, Košice, 25. – 26. marca 2019, Zdroj: archív CEO ECOWA, a.s., Zborník ENERGOFUTURA 2019 (B 8 Kati R. - Prezentácia, ECOWA) <http://www.nek.sk/?types=zborniky>
24. Ján Plesník, Matej Plesník, Obehové hospodárstvo v regionálnej samospráve Regionálne centrum obehového hospodárstva, Zdroj: <https://www.grantjournal.com/issue/1002/PDF/1002plesnik.pdf>